

ЗВІТ
про стратегічну екологічну оцінку
до проєкту Програми економічного і
соціального розвитку
Луганської області на 2024–2027 роки

ЗМІСТ	стор.
1. Зміст та основні цілі Програми економічного і соціального розвитку Луганської області на 2024-2027 роки (далі – Програма), її зв’язок з іншими документами державного планування	4
2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров’я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо Програми не буде затверджено	7
2.1. Загальна екологічна ситуація	8
2.2. Атмосферне повітря	8
2.3. Водні ресурси	9
2.4. Земельні ресурси	12
2.5. Лісовий фонд	13
2.6. Природно-заповідний фонд	13
2.7. Рослинний світ	14
2.8. Тваринний світ	15
2.9. Характеристика клімату Луганської області.	16
2.10. SWOT-аналіз екологічної ситуації	18
3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров’я на територіях, які ймовірно зазнають впливу	19
4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров’я населення, які стосуються Програми, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом	20
4.1. Високе навантаження викидами забруднюючих речовин від підприємств та автотранспорту на атмосферу області	20
4.2. Накопичення великих обсягів твердих побутових та промислових відходів I-IV класів небезпеки та низький рівень їх утилізації	22
5. Зобов’язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов’язані із запобіганням негативному впливу на здоров’я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються Програми, а також шляхи врахування таких зобов’язань під час підготовки Програми	24
6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров’я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності – 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків	27
7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом’якшення негативних наслідків виконання Програми	31
8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки)	33

9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	34
10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (за наявності)	36
11. Резюме нетехнічного характеру інформації, розраховане на широку аудиторію	36

1. Зміст та основні цілі Програми економічного і соціального розвитку Луганської області на 2024-2027 роки, її зв'язок з іншими документами державного планування

Програма економічного і соціального розвитку Луганської області на 2024-2027 роки (далі – Програма) містить характеристику та аналіз існуючої динаміки галузей та сфер діяльності, основні проблеми розвитку регіону, завдання для їх вирішення, основні показники економічного і соціального розвитку, заходи щодо забезпечення виконання завдань Програми, перелік регіональних (цільових) програм, заходи, які фінансуються за рахунок обласного бюджету, інвестиційні проекти регіонального розвитку, які планується реалізовувати за рахунок бюджетних коштів, будуть внесені після затвердження нормативно-правовими актами їх фінансування.

Законодавчою та нормативно-правовою основою розроблення Програми є: закони України «Про засади державної регіональної політики», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про місцеві державні адміністрації», «Про правовий режим воєнного стану»; постанови Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 № 621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету» (із змінами) (далі – Постанова № 621), від 11.03.2022 № 252 «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану».

Слід зауважити, що згідно з положеннями Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» у період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення, органи державної статистики призупинили оприлюднення статистичної інформації, за деяким винятком. Така ситуація ускладнює проведення об'єктивного аналізу і оцінки поточної соціально-економічної ситуації в адміністративно-територіальних одиницях та формування прогнозних показників в ході підготовки Програми.

В умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України (що є абсолютним форс-мажором) та введенням в Україні воєнного стану (укази Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженням Законом України від 24.02.2022 № 2102-IX, від 14.03.2022 № 133/2022 «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні», затвердженням Законом України від 15.03.2022 № 2119-IX, від 18.04.2022 № 259/2022 «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні», затвердженням Законом України від 21.04.2022 № 2212-IX, від 17.05.2022 № 341/2022 «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні», затвердженням Законом України від 22.05.2022 № 2263-IX, від 12.08.2022 № 573/2022 «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні», затвердженням Законом України від 15.08.2022 № 2500-IX, від 07.11.2022

№ 757/2022 «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України від 16.11.2022 № 2738-IX, від 06.02.2023 № 58/2023 «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України від 07.02.2023 № 2915-IX, від 01.05.2023 № 254/2023 «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України від 02.05.2023 № 3057-IX) проєкт Програми розроблено виходячи з реальних можливостей, наявних даних, пріоритетних завдань, регіональних (цільових) програм, з урахуванням Типової структури, затвердженою Постановою № 621 (лист Мінекономіки від 14.10.2022 № 3031-07/70055-06).

Програма визначає мету та пріоритетні напрями дій на 2024-2027 роки щодо забезпечення відновлення та розвитку реального сектору економіки і на цій основі поліпшення якості життя населення, максимально можливого зменшення негативних соціально-економічних наслідків, які виникли в Луганській області.

З метою забезпечення цілісності системи планування регіонального розвитку Програма враховує положення програмних документів, які діють на державному та регіональному рівнях, а саме:

Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695;

Стратегії розвитку Луганської області на 2021-2027 роки, затвердженої розпорядженням керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 26.03.2020 № 246 (далі – Стратегія).

Програма розроблена за участю структурних підрозділів облдержадміністрації, територіальних органів центральних органів виконавчої влади, передбачає наявні та прогнозовані фінансові можливості і забезпечує узгодження зі стратегічними цілями Стратегії, які деталізовані в розділах додатку 2 до Програми «Заходи щодо забезпечення виконання завдань Програми економічного і соціального розвитку Луганської області на 2024-2027 роки», а саме:

1. Економічне зростання регіону: конкурентоспроможність, смарт-спеціалізація, сприятливе бізнес-середовище;
2. Відновлення критичної інфраструктури регіону;
3. Ефективне управління, орієнтоване на людину;
4. Безпека, національна ідентичність та цілісний інформаційний простір.

Структура заходів Програми

Таблиця 1.1.

Оперативні цілі	Завдання
1. Економічне зростання регіону: конкурентоспроможність, смарт-спеціалізація, сприятливе бізнес-середовище	
1.1. Розвиток інноваційних галузей економіки з високою доданою	1.1.1. Сприяти сталому розвитку галузей промисловості з високою доданою вартістю з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності
	1.1.2. Підтримати розвиток регіональної інноваційної екосистеми

Оперативні цілі	Завдання
вартістю	
1.2. Розвиток сільських територій на базі партнерства та кооперації	1.2.1. Сприяти підвищенню продуктивності та ефективності сільського господарства
	1.2.2. Сприяти підвищенню ефективності переробки сільськогосподарської продукції
1.3. Системна підтримка бізнесу та його диверсифікація	1.3.1. Надавати підтримку для розвитку малого та середнього підприємництва (МСП) та сприяти самозайнятості населення з фокусом на підтримку жінок, молоді та представників вразливих груп
	1.3.2. Розвинути туристично-рекреаційну інфраструктуру та туристичні продукти з урахуванням вимог інклюзивності
	1.3.3. Сприяти реіндустріалізації та модернізації вугледобувної галузі регіону
	1.3.4. Наблизити систему підготовки кадрів у відповідність до потреб регіональної економіки з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності
	1.3.5. Підвищити інвестиційну привабливість та сприяти міжнародній промоції регіону
2. Відновлення критичної інфраструктури регіону	
2.1. Відновлення інфраструктури: логістика, енергозабезпечення	2.1.1. Забезпечити стале енергопостачання та підвищити рівень енергетичної безпеки
	2.1.2. Відновити транспортно-логістичну інфраструктуру та покращити транспортне сполучення з урахуванням вимог інклюзивності
2.2. Відновлення та розвиток регіональної системи надання послуг населенню	2.2.1. Відновити та розбудувати систему надання спеціалізованої та високоспеціалізованої медичної допомоги з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності
	2.2.2. Покращити доступ до якісних послуг на території, прилеглій до зони розмежування з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності
	2.2.3. Відновити та розбудувати регіональну інфраструктуру для надання соціальних послуг з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності
3. Ефективне управління, орієнтоване на людину	
3.1. Ефективне управління, комунікації та партнерства	3.1.1. Удосконалити управління регіональним розвитком з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності
	3.1.2. Сприяти розвитку демократичних інструментів в системі управління з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності
	3.1.3. Сприяти формуванню ефективної системи міжрегіонального партнерства
3.2. Сприяння розвитку інфраструктури надання послуг	3.2.1. Відновити та розбудувати інфраструктуру інституцій обласного підпорядкування з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності
	3.2.2. Сприяти розвитку інфраструктури та надання послуг в громадах на засадах співфінансування з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності

Оперативні цілі	Завдання
3.3. Безпечне, енерго-, ресурсозберігаюче та енергоефективне середовище	3.3.1. Створити систему поводження з твердими побутовими відходами
	3.3.2. Сприяти раціональному використанню водних ресурсів та зменшенню забруднення природного середовища скидами стічних вод
	3.3.3. Створити системи спостережень за забрудненням навколишнього природного середовища відповідно до вимог Директив ЄС
	3.3.4. Сприяти енергоефективності та розвитку альтернативної енергетики
	3.3.5 Сприяти охороні та розширенню мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення
4. Безпека, національна ідентичність та цілісний інформаційний простір	
4.1. Безпечна територія	4.1.1. Створити безпечні умови для проживання та пересування територією області з урахуванням гендерно-орієнтованого підходу
4.2. Формування системи цінностей на засадах загальноукраїнської єдності та соціальної згуртованості	4.2.1. Активізувати інформаційні кампанії та сприяти протидії антиукраїнській пропаганді
	4.2.2. Сприяти формуванню активного громадянського суспільства з урахуванням гендерно-орієнтованого підходу
4.3. Інформаційний простір регіону	4.3.1. Забезпечити покриття телерадіоканалами території області
	4.3.2. Сприяти розбудові «Єдиного цифрового простору» в регіоні

2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо проєкт Програми не буде затверджено.

Відповідно до положень Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни», органи державної статистики призупинили оприлюднення статистичної інформації щодо поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення.

Враховуючи відсутність повної необхідної поточної статистичної інформації за 2022 рік, методологічно-статистичної бази для прогнозування ситуації по всій території області, прогнозні розрахунки розроблені виходячи з реальних можливостей, наявних даних, пріоритетних завдань на основі аналізу поточної економічної та соціальної ситуації у господарському комплексі області, з урахуванням тенденцій попередніх років та показників провідних підприємств базових галузей економіки за 2021 рік.

Крім того, майже вся територія Луганської області тимчасово окупована Російською Федерацією, що унеможливорює провести об'єктивний аналіз ситуації в зоні конфлікту на території області. Сьогодні не проводиться екологічний моніторинг, відсутня достовірна інформація про характер пошкоджень підприємств, інфраструктури тощо.

Відсутність статистичних даних за 2022 рік та високий ступінь невизначеності і непередбачуваності у сфері національної та регіональної безпеки ускладнює проведення об'єктивного аналізу та оцінки поточної екологічної ситуації на тимчасово окупованих адміністративно-територіальних одиницях та повноцінного прогнозу ймовірного подальшого стану навколишнього природного середовища області.

З огляду на зазначене, аналіз поточного стану та прогнозування подальшого стану навколишнього природного середовища області доцільно здійснювати виходячи з реальних можливостей та наявних даних.

2.1. Загальна екологічна ситуація

Луганська область до початку військового конфлікту та повномасштабного вторгнення Російської Федерації була промислово розвиненим регіоном України. Висока урбанізація, багатогалузева промисловість створюють ряд екологічних проблем, які впливають на якість життя населення і умови господарювання. Донбас за 200 років своєї індустріальної історії принципово змінив екологічні параметри навколишнього середовища, це головні життєзабезпечуючі ресурси – приземна атмосфера, поверхнева вода, підземна вода, біосфера і надра. Тут було вилучено до 12 мільярдів метрів кубічних порід разом з вугіллям на площі до 20 тисяч квадратних кілометрів, приблизно 8 тисяч квадратних кілометрів (де зосереджено населення) з осіданням поверхні, з порушенням поверхневих об'єктів, річок, був порушений режим підземних вод. Техногенне навантаження на воду, повітря, надра було в 5-10 разів більше, ніж в середньому по території України.

На сьогодні Луганська область знаходиться в особливих важких умовах – ведення активних бойових дій та тимчасова окупація майже всієї її території. Проте, незважаючи на це, одним із першочергових завдань після деокупації стане повернення релокованих підприємств регіону з безпечних міст України до Луганської області, відновлення промислового потенціалу, створюючи умови для перспектив їх роботи в майбутньому, та сприяти утворенню нових виробництв.

2.2. Атмосферне повітря

До широкомасштабного вторгнення країни-агресора, на території Луганської області були розташовані підприємства енергетичної, вугільної, хімічної промисловості. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря залежать від обсягів виробництва підприємств і використання у виробництві застарілого енергоємного обладнання та технологій. Вагомий вплив на стан атмосферного повітря має виконання природоохоронних заходів, оновлення зношеного устаткування, заміна застарілих технологій більш сучасними.

Найбільшими забруднювачами довкілля (в контексті найбільшого впливу на стан повітряного басейну) були: ПрАТ «Лисичанська нафтова інвестиційна компанія», КП «Лисичанський завод ЗБВ», шахти АТ «Лисичанськвугілля»,

ТДВ «Лисичанський желатиновий завод», ПрАТ «Сєверодонецьке об'єднання Азот», ТОВ «НВО «Сєверодонецький Склопластик», ДП «Сєверодонецька ТЕЦ», ПрАТ «СНВО «Імпульс», ДП «Науково-дослідний і проектний інститут хімічних технологій «Хімтехнологія», ТОВ «Кларіант Україна», ТОВ СП «Укрвнштрейдінвест», КП «Рубіжанське виробниче управління водопровідно-каналізаційного господарства» (колишні ставки-накопичувачі високо мінералізованих стічних вод ТОВ «Рубіжанський Краситель»), ПрАТ «Рубіжанський картонно-тарний комбінат», Рубіжанський хімічний завод «Зоря», ТОВ НВП «Зоря», ПП «Хімпостачальник», ТОВ «Лізінвест».

Найбільші обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря мають підприємства енергетичної та вугільної галузей. У містах та районах, де розташовані підприємства основних галузей промисловості, спостерігаються найвищі обсяги викидів в атмосферне повітря.

Характеризуючи стан атмосферного повітря у цілому по Луганській області, необхідно відзначити, що більшість території області тимчасово окупована збройними формуваннями країни-агресора та знаходиться в зоні бойових дій (безпосереднього вогневого контакту з ворогом), під постійним артилерійсько-мінометним вогнем. Негативний вплив на довкілля має детонація боєприпасів, яка призводить до забруднення ґрунтів, води та повітря. Під час детонації військових ракет, артилерійських снарядів, мін утворюється низка хімічних сполук: чадний газ, вуглекислий газ, водяна пара, бурий газ, діоксид азоту, формальдегід тощо. Додатково утворюється велика кількість токсичної органіки, окислюються навколишні ґрунти, деревина, конструкції.

При цьому забруднене повітря не має кордонів, забруднюючі речовини можуть переноситися на великі відстані та осідати. Далі є також низка токсичних елементів, як оксид сірки й азоту, що під час окислення можуть призвести до кислотних дощів. Вони можуть змінювати рН ґрунту, викликати опіки рослин, слизових тканин дихальних органів людини, птахів, ссавців і так далі.

2.3. Водні ресурси

До 24.02.2022 у гідрографічному відношенні вся територія Луганщини, на той час підконтрольна українській владі, розташовувалася у межах басейну Сіверського Дінця – основної і найбільшої річки області, яка із загальної довжини 1073 км на ділянці 214,3 км перетинає область з північно-західного у південно-східному напрямку.

Загальна водозбірна площа річок басейну Сіверського Дінця на підконтрольній території становить 18,07 тис. кв. км, на якій протікають 5 з 7-ми середніх річок, це лівобережні притоки – Красна, Айдар, Деркул, Повна та верхня частина Луганки, загальною довжиною 526,4 км, та 74 малих річок загальною довжиною 1674,1 км.

Річкова мережа в області слабо розвинута, коефіцієнт гущини річкової мережі складає – 0,11 км/км², що нижче середнього по Україні – 0,39 км/км², найслабше розвинута в басейні річки Деркул.

Річки в області рівнинного типу з високою весняною повінню і низькою літньо-осінньою меженню. У посушливі роки на окремих ділянках малих річок спостерігається пересихання від декількох до 40 днів, а в суворі зими – перемерзання від 11 до 21 доби.

Поверхневий стік річок формується переважно за рахунок весняного сніготанення. Дощове живлення незначне, тому в літній період живлення річок забезпечується підземними водами.

Луганська область у басейні Сіверського Дінця є найбільш навантаженою територією. Забезпеченість місцевими водними ресурсами в області на 1 км² складає від 47,94 тис. м³ в середній по водності рік до 16,85 тис. м³ на рік, або 95 % забезпеченості, в той час як по Україні – 86,8 тис. м³/рік; водозабезпеченість населення території в середній по водності рік становить 0,85 тис. м³/чол., в маловодний рік – 0,30 тис. м³/чол проти 1,01 тис. м³/чол. в середньому по Україні.

Природний режим річок викривляється впливом господарської діяльності. В результаті регулювання стоку в рази зменшилась періодичність затоплення заплав.

Господарська діяльність, особливо скиди стічних і термальних вод, впливає також на льодовий режим річок. Максимальна товщина льоду на річках досягає 73 см. Перекид води між основними басейнами здійснюється при перекачці питної та зрошувальної води.

На території промислової частини області в річки попадає значна кількість шахтних вод, що впливає на їх режим та хімічний склад води.

Сіверський Донець – основна водна артерія області та його основні притоки мають важливе народногосподарське значення, які є не тільки джерелами питного та технічного водопостачання, а й приймачами стічних вод підприємств промислового, комунального та сільського господарств, шахтних вод. Крім цього, річки мають суттєве ландшафтно-утворююче та рекреаційне значення: у містах і селах та поблизу населених пунктів є місцями масового відпочинку місцевого населення. Частина малих річок на окремих ділянках своєї довжини є магістральними каналами меліоративних систем, у межах яких ці річки зрегульовані шлюзами регуляторами для обводнення меліорованих земель у літній період.

У річкових долинах підконтрольної частини території області налічується 111 природних озер, з яких 85 мають власну назву, та експлуатуються штучно створені 43 водосховища і 515 ставків, загальний об'єм яких складає 186,4 млн м³.

За даними державного обліку водокористування за формою № 2ТПводгосп (річна), водокористування в Луганській області у 2021 році здійснювали

171 водокористувач в суббасейні р. Сіверський Донець/район басейну р. Дон, у тому числі по галузях економіки: промисловість – 52 (30 % від загальної кількості водокористувачів), сільське господарство – 60 (35 %), комунальне господарство – 27 (16 %), інші галузі – 32 (19 %). Об'єм забору води з природних водних об'єктів (поверхневі та підземні) в басейні р. Сіверський Донець складав 88,096 млн м³, у тому числі по джерелах забору: поверхневих – 42,539 млн м³ (48 % від загального забору води по області), підземних – 45,557 млн м³ (52 %), з яких 20,375 млн м³ шахтно-кар'єрних (45 % від загального забору підземних вод по області).

Забір води з природних водних об'єктів провідними галузями економіки:

промисловість – 40,769 млн м³ (46 %), у тому числі підприємствами вугільної промисловості – 19,390 млн м³ (47,6 %), електроенергетики – 6,720 млн м³ (16,5 %), переробна промисловість хімічної та нафтохімічної – 10,897 млн м³ (26,7 %), виробництво паперу – 3,536 млн м³ (8,7 %), інші – 0,5 %;

комунальне господарство – 43,337 млн м³ (49 %) загального забору води з природних водних об'єктів. Основним підприємством, яке здійснює забір води з поверхневих водних об'єктів для забезпечення водою споживачів Луганської області є КП «Попаснянський районний водоканал», яким у 2021 році з русла р. Сіверський Донець було забрано 22,04 млн м³, або 100 % забору з поверхневих джерел по галузі;

сільське господарство – 2,755 млн м³ (3,1 %);

інші галузі – 1,235 млн м³ (1,9 %). У 2021 році по Луганській області було використано 48,100 млн м³ прісної води, у тому числі на потреби: питні і санітарно-гігієнічні – 12,176 млн м³ (25,3 %), виробничі – 34,381 млн м³ (71,5 %), зрошення – 0,333 млн м³ (0,7 %), інші потреби – 1,209 млн м³ (2,5 %).

Скид забруднених зворотних (стічних) вод до поверхневих водних об'єктів басейну річки Дон (суббасейну р. Сіверський Донець) здійснювали 16 водокористувачів в об'ємі 21,229 млн м³.

Найбільшими забруднювачами поверхневих водних об'єктів басейну, які здійснювали скид забруднений зворотних (стічних) вод у 2021 році в обсязі більше 1 млн м³, є підприємства комунального господарства та вугільної промисловості: КП «Рубіжанське ВУВКГ», ЛСКП «Лисичанськводоканал», ВП «Шахта ім. Д.Ф. Мельникова» АТ «Лисичанськвугілля», ВП шахта «Тошківська», ВП шахта «Золоте» ДП «Первомайськвугілля».

Об'єм скиду становить 38,249 млн м³, у тому числі по категоріях якості:

забруднених – 21,229 млн м³ (55,5 %);

нормативно чистих без очистки – 1,320 млн м³ (3,5 %);

нормативно очищених на очисних спорудах всього – 15,701 млн м³ (41,0 %), у тому числі: біологічної очистки – 10,859 млн м³, механічної очистки – 4,842 млн м³.

Потужність очисних споруд складає 111,125 млн м³, у т.ч. перед скидом у водні об'єкти – 109,836 млн м³.

Основними причинами значних об'ємів забрудненої води, що скидається у водні об'єкти, є недостатні потужності і технічна зношеність багатьох очисних споруд, скидання в мережі міської каналізації виробничих стічних вод з великим вмістом нафтопродуктів, важких металів тощо.

2.4. Земельні ресурси

Загальна земельна площа Луганської області становить 2668,4 тис. га, з них: сільськогосподарські угіддя – 1908,6 тис. га (71,5 %), з яких рілля – 1276,6 тис. га (66,9 %); ліси та інші лісовкриті площі – 356,3 тис. га (13,4 %).

Земельна площа по підконтрольним українській владі територіям до 24.02.2024 становила 1838,93 тис. га, у тому числі за деякими категоріями та угіддями:

сільськогосподарські угіддя – 1404,019 тис. га;

ліси та інші лісовкриті площі – 246,558 тис. га;

землі природоохоронного призначення – 74,590 тис. га;

землі водного фонду – 16,050 тис. га;

землі рекреаційного призначення – 0,6510 тис. га;

забудовані землі – 64,288 тис. га;

відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі під зсувами, щебенем, галькою, голими скелями – 64,091 тис. га.

Динаміка структури земельного фонду Луганської області

Таблиця 2.4.1.

Основні види земель та угідь	2017		20218		2019		2020		2021	
	Всього, тис. га	% до загальної площі території	Всього, тис. га	% до загальної площі території	Всього, тис. га	% до загальної площі території	Всього, тис. га	% до загальної площі території	Всього, тис. га	% до загальної площі території
Загальна територія	1831,88	100	1832,04	100	1838,97	100	1838,97	100	1838,97	100
у тому числі:										
сільськогосподарські угіддя	1406,18	76,76	1404,18	76,65	1404,06	76,35	1404,06	76,35	1404,06	76,35
ліси та інші лісовкриті площі	244,44	13,34	246,52	13,46	246,56	13,41	246,56	13,41	246,56	13,41
забудовані землі	64,30	3,51	64,24	3,51	64,29	3,50	64,29	3,50	64,29	3,50
відкриті заболочені землі	14,90	0,81	14,62	0,80	14,63	0,80	14,63	0,80	14,63	0,80
відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі зайняті зсувами,	66,51	3,63	64,24	3,51	64,09	3,49	64,09	3,49	64,09	3,49

щебнем, галькою, голими скелями)										
інші землі	20,63	1,13	23,06	1,26	30,13	1,64	30,13	1,64	30,13	1,64
Усього земель (суша)	1816,96	99,19	1816,84	99,17	1823,77	99,17	1823,77	99,17	1823,77	99,17
Території, що покриті поверхневими водами	14,92	0,81	15,20	0,83	15,20	0,83	15,20	0,83	15,20	0,83

Промислова діяльність в різних галузях призводить до забруднення літосфери, а це в першу чергу відноситься до ґрунтів. Основним критерієм оцінки екологічного стану сільськогосподарських угідь є рівень родючості ґрунтів, як основа функціонування цієї категорії земель. Тривале використання земель для сільськогосподарських потреб без належних агротехнічних заходів призвело до фізико-хімічної деградації ґрунтів, у т. ч. зниження вмісту гумусу та агрохімічних показників, що призводить до втрати врожаю і до загострення продовольчої проблеми.

2.5. Лісовий фонд

Ліс, як найпотужніше рослинне угруповання, позитивно впливає на клімат, ґрунти, умови формування поверхневого стоку, збільшення врожаю сільськогосподарських культур. Площа земель лісового фонду, наданих в постійне користування підприємствам, які підпорядковані Луганському обласному управлінню лісового і мисливського господарства, до 24.02.2022 становила 238,1 тис. га, у тому числі 171,9 тис. га – вкритих лісовою рослинністю (з них лісові культури – 97,6 тис. га).

Щороку в лісах області виникали пожежі, які знищували сотні гектарів хвойних насаджень, завдають значні збитки державі, погіршуючи складну екологічну ситуацію регіону.

Військові дії на території області призвели до колосального знищення сотні гектарів хвойних насаджень, погіршуючи складну екологічну ситуацію регіону, Відтворення лісів в умовах сухого степу та клімату, що не сприяє їх зростанню, провести дуже складно, заходи потребують значних затрат як трудових, так і матеріальних ресурсів.

2.6. Природно-заповідний фонд

Площа території Луганської області, яка була підконтрольна Уряду України до повномасштабного вторгнення країни-агресора, становила 1838,93 тис. га, на якій були розташовані: 141 територія та об'єкт природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення загальною площею 75,9 тис. га, в тому числі 11 територій та об'єктів загальнодержавного значення площею 13,7 тис. га та 130 – місцевого значення площею 62,2 тис. га.

Починаючи з 24.02.2022 та по теперішній час, переважна більшість території Луганської області тимчасово окупована збройними формуваннями країни-агресора. Частина області знаходиться в зоні бойових дій (безпосереднього

вогневого контакту з ворогом) або під постійним артилерійсько-мінометним вогнем ворога.

За інформацією Державної екологічної інспекції у Луганській області, внаслідок пожеж зазнали пошкоджень території природно-заповідного фонду, а саме Національний природний парк «Кремінські ліси», створений указом Президента України від 10.09.2019 року № 678/2019, Гідрологічний заказник місцевого значення «Кремінські каптажі» створеного рішенням Луганської обласної ради народних депутатів від 17.03.1994 № 15/11 та частина Луганського природного заповіднику «Трьохізбенський степ», однак розрахувати шкоду, у відповідності до Методики Державної екологічної інспекції у Луганській області, на теперішній час, не є можливим у зв'язку з тимчасовою окупацією території їх розташування.

Основною метою виконання завдання Програми є збільшення площі земель області з природними ландшафтами до рівня, достатнього для збереження їх різноманіття, близького до притаманного їм природного стану, та формування їх територіально єдиної системи для забезпечення можливості природних шляхів міграції та поширення видів рослин і тварин, яка б забезпечувала збереження природних екосистем, видів рослинного і тваринного світу та їх популяцій.

Відношення площі природно-заповідного фонду до території Луганської області складає 3,98 %. Для збільшення відсотка заповідності території області до 5 %, необхідно додатково збільшити площу територій об'єктів природно-заповідного фонду на 17934,69 га. Однак до закінчення збройної агресії Російської Федерації проти України, вжиття заходів щодо оголошення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду є не можливим.

2.7. Рослинний світ

Природні ландшафти та ресурси Луганщини перебувають під значним техногенним та антропогенним навантаженням. Кліматичні умови степової зони створюють ризики для відтворення та розведення лісів, їх збереження. В цих умовах питання збереження біологічного різноманіття набуває стратегічного значення для забезпечення екологічної безпеки. Тому державна політика в галузі збереження рослинних ресурсів направлена на відтворення лісів – як основного природного чинника стабільного існування довкілля і збереження територій зайнятих природною рослинністю – степів, площі та видова різноманітність яких з року в рік зменшуються в результаті дії не тільки антропогенних факторів, а й проведення бойових дій на території області.

До Червоної Книги України занесені 129 видів переважно степової флори. Фітоценофонд складають близько 530 асоціацій, об'єднаних у 98 формацій і класів, які відносяться до 9 типів рослинності. Загальним типом рослинності є степи. У зв'язку з тим, що найбільша частина степів розорана, ценотична різноманітність зонального типу збільшена та складає приблизно 102 асоціації, що відноситься до

12 формацій, фітоценози яких збереглися в заповіднику та на землях, непридатних для сільськогосподарського користування. До степового типу рослинності належать також досить специфічні агломеративні співтовариства кам'янистих відслонень (на крейдах, вапняках, мергелях, пісковиках, сланцях). У заплавах річок і на дні балок типовою є різноманітна лугова рослинність, а навколо водоймищ розвинута лучно-болотна, болотяна, прибережно-водяна та водяна рослинність.

Для Луганської області досить характерною є синантропна рослинність, розповсюдження якої пов'язане з порушеними місцеперебуваннями – сільськогосподарськими угіддями, урбанізованими територіями, техногенними екотопами (кар'єрами, відвалами тощо).

У Зелену книгу України занесені 26 синтаксонів рослинності Луганської області.

Усе вище викладене свідчить про різноманітність флори. Проте, зростаючий антропогенний вплив призводить до різкого збіднення видової та структурної різноманітності рослинного покриву. У зв'язку з цим виникає потреба створення резерватів для збереження генофонду флори й фітоценофонду області.

Негативним фактором впливу на порушення рослинного покриву також є проведення на території області військових дій. Внаслідок утворення вирв від вибухів руйнується ґрунтовий та рослинний покрив і ростуть інвазійні види рослин (злінка канадська, амброзія, лопух та ін.). Гостро стоїть проблема збереження степової рослинності. Через забруднення ґрунтів внаслідок обстрілів (у вирвах ґрунти мають значний вміст важких металів), через що відновлення рослинного покриву дуже повільне.

Разом з тим, не можна стверджувати зникнення видів рослин тільки наслідками антропогенного впливу чи погіршенням умов існування, бо причини цих явищ для багатьох видів вивчено недостатньо. Вчені Луганської області не можуть скоординувати свої дослідження і тому єдиної думки про причини зникнення того чи іншого виду рослин зараз не існує. Потрібні додаткові дослідження для об'єктивної оцінки стану популяцій, облік популяцій рідкісних видів та спостереження за їх станом слід проводити систематично і по усій території, а не епізодично та вибірково.

Реалізація завдань та заходів Програми не впливає на погіршення стану рослинного світу.

2.8. Тваринний світ.

Тваринний світ є одним з компонентів навколишнього природного середовища, національним багатством України, джерелом духовного та естетичного збагачення і виховання людей, об'єктом наукових досліджень, а також важливою базою для одержання промислової й лікарської сировини, харчових продуктів та інших матеріальних цінностей. Серед численних проблем охорони природи особливе місце належить збереженню та раціональному

використанню диких тварин, що повинно стати одним з найважливіших видів діяльності землевласників, землекористувачів, користувачів мисливських угідь, природоохоронних органів.

Істотним недоліком в організації охорони тваринного світу є низький рівень вивчення його стану і відсутність об'єктивних даних про чисельність переважної більшості не мисливських видів тварин. В області здійснювався облік тільки тих видів, які відносяться до об'єктів полювання.

Фауна Луганської області відрізняється різноманітним видовим складом. На території області зустрічається один вид круглоротих, 48 видів риб, 9 видів земноводних, 12 видів плазунів, 281 вид птахів та 77 видів ссавців.

Серед видів тварин, занесених до Червоної книги, на території області зустрічаються 52 види комах, 15 – риб, 5 – плазунів, 35 – птахів та 22 види ссавців.

Скорочення місць, історично придатних для перебування диких тварин, безпосереднє знищення об'єктів тваринного світу, загальне техногенне навантаження на довкілля та надмірний рекреаційний тиск на природні комплекси в періоди відтворення диких тварин зумовлюють загальне збіднення видового та популяційного складу фауни області. Це потребує прийняття невідкладних заходів, спрямованих, перш за все, на забезпечення охорони місць існування тварин, суттєве підвищення ефективності контролю за їх використанням.

Військові дії на території області несуть загрозу тваринному світу. Це може бути безпосередня шкода, наприклад, загибель чи травмування внаслідок вибухів, розлякування через нетиповий шум, вимушена зміна міграційних параметрів чи зимових циклів тощо. А також опосередковані наслідки війни: різноманітне забруднення середовища існування і белігеративна трансформація (трансформація природного ландшафту внаслідок військових дій чи інших воєнно-технічних заходів) оселищ, цілковита їх втрата внаслідок вирубування, вигорання, переміщення військової техніки, дислокації військових підрозділів, нищення чи блокування екологічних коридорів тощо.

Реалізація завдань та заходів Програми не впливає на погіршення стану тваринного світу.

2.9. Характеристика клімату Луганської області.

Кліматичні умови. Клімат Луганської області помірно континентальний з помітно вираженими посушливо-суховійними явищами. Формується він під впливом порівняно великої кількості сонячної радіації, домінування континентального повітря помірних широт, відстані від океанів та морів, характеризується доволі спекотним літом із посухою та помірно холодною зимою із нестійким сніговим покривом.

Середньорічна температура повітря складає +7-8 °С. Середня температура найтеплішого місяця (липень) – +21-22 °С, а найхолоднішого (січень) – -7 °С.

Максимальна температура влітку сягає +38-40 °С, а мінімальна в окремі зими – -35-40 °С.

Атмосферні опади випадають в основному у вигляді дощу та розділяються у часі дуже нерівномірно. За рік у середньому випадає 418-476 мм опадів.

Сніговий покрив дуже малий. Максимальна потужність 15-20 см, а в окремі зими відсутній. Середнє багаторічне промерзання ґрунту складає 0,5-0,7 м.

Для території характерне частково повторення сильних вітрів східного напрямку. Із східними вітрами влітку пов'язані суховії, а взимку – завірюхи та сніговії.

Тенденції зміни клімату. За останні 30 років (з 1991 по 2021 рр.) середня за рік температура повітря становила 8,5 °С і збільшилася порівняно з середньорічною температурою за кліматологічними стандартними нормами (1961-1990 рр.), затвердженими Всесвітньою Метеорологічною Організацією (далі – ВМО) на 0,6 °С, а порівняно з середніми багаторічними за 1881-1960 роки на 1,1 °С.

Значне і стійке підвищення температурного фону спостерігалось у холодний період року (листопад-березень на 2,4 °С) від мінус 4,3 °С за кліматологічними нормами 1961-1990 роки до мінус 1,9 °С за середніми багаторічними температурами 1991-2020 роки. Стійко, але уповільнено відбувається наростання тепла у теплий період року (квітень-жовтень на 0,5 °С) від 15,4 °С порівняно з кліматологічними нормами до 15,9 °С за середніми багаторічними за 1991-2019 роки. Зимовий період скоротився майже на місяць, період активної вегетації сільськогосподарських культур вже подовжився на 10 днів і більше. Протягом 2006-2019 років був перевищений абсолютний максимум температури повітря, який сягнув 42 °С. За попередній період 1961-2005 роки – 40 °С. 2020 рік посів друге місце за середньою температурою, поступившись лише 2010 року.

Істотне потепління взимку, незначне промерзання ґрунту та раннє настання весняних процесів, сприяють збільшенню кількості та площ осередків шкідників та хвороб сільськогосподарських культур і лісу. Надалі ймовірна міграція шкідників, не характерних для території Луганської області, збільшення їх чисельності та кількості поколінь. Підвищення температури повітря негативно впливає на водні ресурси, збільшує ризики виникнення лісових пожеж.

Позитивна аномалія (відхилення температури повітря від норми) спостерігається не тільки на території Луганської області, але й по всій території України та у період 1989-2021 роки була найбільшою за всю історію інструментальних спостережень за погодою.

Не менш важливим фактором для оточуючого середовища, сільського та лісового господарств являється кількість опадів. За даними кліматологічної норми 1961-1990 років та середніх багаторічних за періоди 1981-2010 роки, 1991-2021 роках річні показники кількості опадів на території Луганської області знаходяться у межах 509-516 мм за рік. За останні 11 років середня мінімальна

кількість опадів склала у 2021 році – 373 мм, максимальна кількість опадів склала у 2016 році – 686 мм; у вегетаційний період (квітень-жовтень) випадає 60-63 % опадів. В окремі роки у серпні кількість опадів зменшувалась до 4 мм у 2015 році, до 8 мм у 2010 році. У вересні 2020 року опадів майже не було – лише 0,4 мм за місяць. Максимальна кількість опадів відзначалась у червні 2011 року – 142 мм. Також змінився характер опадів: збільшується кількість малоефективних сильних злив, часто з градом, після тривалих сухих періодів.

Сьогодні на тимчасово окупованій території області не проводиться екологічний моніторинг, відсутня достовірна інформація про характер пошкоджень підприємств, через відсутність доступу для проведення повноцінного обстеження. Слід зазначити, що активна фаза бойових дій в регіоні може стати однією з найважливіших причин зміни клімату. В результаті військових дій в атмосферне повітря викидаються продукти детонації ракет і артилерійських снарядів. Снаряди влучають у будівлі, виникають пожежі, і в залежності від того, що палає, в атмосферне повітря потрапляють продукти горіння, які також впливають на клімат.

Проект документу державного планування містить ряд завдань, спрямованих на відновлення, реконструкцію та модернізацію об'єктів критичної та соціальної інфраструктури, які постраждали внаслідок бойових дій на території області. Виконання цих заходів після деокупації територій регіону дозволить пом'якшити вплив на клімат на регіональному рівні, але виконання цих заходів не дозволить знизити вплив на клімат на глобальному або національному рівнях.

2.10.SWOT-аналіз екологічної ситуації в Луганській області

Сильні сторони	Слабкі сторони
▪ Значна концентрація науково-дослідних установ та підприємств. ▪ Наявність об'єктів та територій природно-заповідного фонду. ▪ Фінансування виконання заходів Програми з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища. ▪ Можливість залучення коштів з обласного бюджету. ▪ Наявність діючої Регіональної програми з охорони навколишнього природного середовища Луганської області на 2019-2025 роки.	▪ Складний екологічний стан області. ▪ Активні бойові дії на території області. ▪ Тимчасова окупація майже всієї території області. ▪ Наявність великої кількості відходів від руйнувань. ▪ Забруднення повітряного басейну. ▪ Забруднення малих та великих річок. ▪ Значна кількість накопичених промислових відходів. ▪ Відсутність стаціонарних постів екологічного контролю транспортних засобів. ▪ Низький рівень озеленення великих міст і середніх населених пунктів області. ▪ Знищення лісових насаджень внаслідок бойових дій. ▪ Пошкодження під час бойових дій обладнання очистки стічних вод. ▪ Засмічення берегів та русел річок рештками

Сильні сторони	Слабкі сторони
	військової техніки, забруднення від паливно-мастильних матеріалів, вибухівки тощо. - Відсутність системи роздільного збору та переробки твердих побутових відходів. - Посилення антропогенного навантаження на територію області, виділення територій під промислові розробки без урахування питань екології. - Низький рівень інформованості населення області про стан навколишнього середовища. - Відсутність належного громадського контролю за охороною довкілля. - Порушення вимог природоохоронного законодавства суб'єктами господарювання - Відсутність інформації щодо екологічної ситуації на тимчасово окупованій території
Можливості	Загрози
- Залучення коштів державного бюджету. - Співпраця з проектами міжнародної технічної та гуманітарної допомоги. - Наявність нормативної бази на національному рівні, яка дозволяє створити ефективну систему державної екологічної політики. - Наявність світового досвіду у сфері охорони навколишнього природного середовища	- Забруднення ґрунтів, води та повітря внаслідок детонації боєприпасів під час ескалації збройного конфлікту. - Руйнація систем водопостачання, водовідведення та комунікаціям. - Втрата запасів прісної води. - Збільшення цін на природоохоронне устаткування та обладнання. - Несприятливі погодні умови та природні явища.

3. Характеристику стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу.

З перших днів початку широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України, 15 населених пунктів Северодонецького та Сватівського районів Луганської області знаходяться в зоні активних бойових дій (перелік територій, затверджений наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22.12.2022 № 309 (зі змінами)), території яких зазнають вплив на стан довкілля, умови життєдіяльності населення та стан його здоров'я.

Негативний вплив на довкілля має детонація боєприпасів, яка призводить до забруднення ґрунтів, води та повітря, майже 2668,4 тис. га вважається імовірно забрудненою територією вибухонебезпечними предметами та потребує проведення робіт з гуманітарного розмінування.

Під час детонації військових ракет, артилерійських снарядів, мін утворюється низка хімічних сполук: чадний газ, вуглекислий газ, водяна пара, бурий газ,

діоксид азоту, формальдегід тощо. Додатково утворюється велика кількість токсичної органіки, окислюються навколишні ґрунти, деревина, конструкції.

Крім того, військові дії становлять загрозу для здоров'я населення ще й у довготривалій перспективі через забруднення довкілля, тому що відбуваються в одному з найбільш індустріалізованому та урбанізованому регіоні, що призводить до значного посилення взаємопов'язаних техногенних та екологічних загроз населенню, зокрема через порушення технологічного режиму небезпечних об'єктів. Від стану атмосферного повітря, води, ґрунтів тощо залежить здоров'я людини, якість, а подекуди і тривалість її життя.

Проект Програми передбачає заходи та завдання вирішення зазначеної проблеми на частині території області, яка ймовірно зазнає впливу на стан довкілля, умови життєдіяльності населення та стан його здоров'я. За результатами реалізації заходів Програми, у порівнянні із існуючим станом, очікується позитивний вплив на здоров'я населення та компоненти довкілля.

4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються Програми, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом.

4.1. Високе навантаження викидами забруднюючих речовин від підприємств та автотранспорту на атмосферу області.

Для Луганської області характерною є проблема забруднення атмосферного повітря. Концентрація великих підприємств енергетичної, видобувної, переробної промисловості в нашій області призвела до того, що проблема охорони повітряного басейну стає одним з головних чинників, що впливає на стан здоров'я та життєдіяльність населення.

Основною причиною погіршення екологічної ситуації в Луганській області є відходи, які призводять до значного забруднення навколишнього природного середовища та створюють реальну загрозу екологічній безпеці та здоров'ю населення.

Викиди шкідливих речовин в атмосферу залежать від обсягів виробництва підприємств найбільш екологонебезпечних галузей промисловості, стану житлово-комунального господарства в містах області та інших чинників. Нарівні з промисловістю повітря забруднює і автотранспорт. Проблема забруднення атмосферного повітря викидами автотранспорту та впливу його фізичних факторів найбільш гостро проявляється у великих транспортних вузлах – індустріально розвинутих містах області через несприятливу територіально-планувальну структуру міст.

Також, для вугільних регіонів області є проблемним забруднення атмосферного повітря продуктами вітрової та водної ерозії породи пилом й продуктами горіння гірничої маси – окисом вуглецю, сірчистого ангідриду, двоокису азоту, сірководню.

Протягом останніх років спостерігається зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря що пов'язано із зменшенням виробничої потужності підприємств.

Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря*

Таблиця 4.1.1.

Показники	2017	2018	2019	2020	2021
Викиди забруднюючих речовин – всього, тис. т	92,4	63,4	54,4	50,6	48,5
у тому числі:					
викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення, тис. т	75,1	46,7	37,3	35,5	32,3
викиди забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення, тис. т	17,3	16,7	17,0	15,1	16,2

* джерело офіційних даних – «Статистичний щорічник Луганської області» за 2021 рік, підготовлений Головним управлінням статистики у Луганській області

Викиди забруднюючих речовин за видами економічної діяльності у 2021 році*

Таблиця 4.1.2.

	Обсяги викидів		Викинуто в середньому одним підприємством, т
	тис. т	відсотків до загального підсумку	
1	2	3	4
Усі види економічної діяльності	32,3	100	152,5
Сільське, лісове господарство та рибне господарство	0,5	1,6	24,9
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	13,4	41,5	636,2
Переробна промисловість	3,4	10,5	88,3
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	13,6	42,1	679,9
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	0,1	0,3	18,2
Будівництво	0,0	0,0	9,1
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,0	0,0	0,6
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	0,8	2,5	27,7
Тимчасове розміщування й організація харчування; інформація та телекомунікації; фінансова та страхова діяльність; операції з нерухомим майном; діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,0	0,0	0,8
Професійна, наукова та технічна діяльність; освіта	0,0	0,0	1,4
Державне управління і оборона; обов'язкове	0,3	0,9	15,8

1	2	3	4
соціальне страхування			
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги; мистецтво, спорт, розваги та відпочинок; надання інших видів послуг	0,2	0,6	6,2

* джерело офіційних даних – «Статистичний щорічник Луганської області» за 2021 рік, підготовлений Головним управлінням статистики у Луганській області

4.2. Накопичення великих обсягів твердих побутових та промислових відходів I-IV класів небезпеки та низький рівень їх утилізації.

Ще з часів СРСР на території Луганської області було зосереджено значну кількість великих підприємств найбільш екологічно небезпечних галузей промисловості: вуглевидобувної, хімічної, нафтохімічної, теплової енергетики та інших. Всі вони використовували ресурсо- та енергоємні технології, котрі характеризуються великою кількістю відходів. При цьому екологічним наслідкам діяльності приділялась мінімальна увага, що на сьогодні призвело до значного забруднення навколишнього природного середовища та створило реальну загрозу екологічній безпеці мешканців.

Динаміка основних показників утворення та поводження з відходами, тис. т*

Таблиця 4.2.1.

	2017	2018	2019	2020	2021
Утворено ²	644,0	557,5	443,4	260,0	271,5
у тому числі I–III класів небезпеки	6,4	6,7	5,8	5,2	3,4
у тому числі від економічної діяльності	553,0	463,8	349,2	165,8	196,6
Передано для утилізації	40,3	28,1	20,9	13,1	12,9
Передано для видалення	21,9	21,6	27,9	9,6	12,0
Зібрано, отримано зі сторони	190,4	147,4	160,4	159,3	152,7
Утилізовано	90,2	45,5	42,1	39,6	37,3
Спалено	33,0	30,1	31,6	22,8	15,7
Видалено у спеціально відведені місця або об'єкти	557,6	479,4	378,8	212,9	245,4
Накопичено протягом експлуатації у місцях видалення відходів на кінець року	71882,9	64445,6	64758,0	56862,1	31011,4
у розрахунку на 1 км ² , т	2694,0	2415,2	2426,9	2131,0	1162,2

¹ З урахуванням відходів IV класу небезпеки.

² З урахуванням обсягів відходів, утворених у домогосподарствах.

* джерело офіційних даних – «Статистичний щорічник Луганської області» за 2021 рік, підготовлений Головним управлінням статистики у Луганській області

За даними Головного управління статистики у Луганській області, в 2021 році в області утворилося 271,5 тис. т відходів I-IV класів небезпеки (104,4 % до попереднього року), з яких від економічної діяльності – 196,6 тис. т, від домогосподарств – 74,9 тис. т. (79,5 % до попереднього року). Було утилізовано 37,3 тис. т (94,2 % до попереднього року) відходів всіх класів небезпеки, спалено – 15,7 тис. т (68,9 %), видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти – 245,4 тис. т (115,3 %). На кінець 2021 року у спеціально відведених

місцях накопичено 31011,4 тис. т відходів (54,5 % до попереднього року), з яких відходи I-III класів небезпеки – 8,5 тис. т (0,03 % від загальної кількості).

До 24.02.2022 найбільшими утворювачами відходів на території області, яка була підконтрольна Уряду України до повномасштабного вторгнення країни-агресора, були ВП «Луганська ТЕС» ТОВ «ДТЕК СХІДЕНЕРГО», ПАТ «Рубіжанський картонно-тарний комбінат», ТОВ «Науково-виробниче підприємство «Зоря», шахти ПАТ «Лисичанськвугілля» та ДП «Первомайськвугілля».

Динаміка накопичення відходів протягом експлуатації у місцях видалення відходів за класами небезпеки, на кінець року; тис. т*

Таблиця 4.2.2.

	2017	2018	2019	2020	2021
Усього	71882,9	64445,6	64758,0	56862,1	31011,4
у тому числі					
I класу небезпеки	13,8	13,8	13,8	13,8	0,1
II класу небезпеки	63,8	63,8	65,1	12,4	4,8
III класу небезпеки	785,8	781,7	783,1	720,0	3,6
IV класу небезпеки	71019,5	63586,3	63896,0	56115,9	31002,9

* джерело офіційних даних – «Статистичний щорічник Луганської області» за 2021 рік, підготовлений Головним управлінням статистики у Луганській області

Найбільш еколого-небезпечним об'єктом Луганської області є полігон для видалення промислових відходів, розташований на землях Вовчоярівської сільської ради Попаснянського району. Починаючи з 60-х років XX сторіччя сюди видалялися відходи таких великих підприємств хімічної промисловості, як ПрАТ «Сєвєродонецьке об'єднання Азот» та ТОВ «НВП «Зоря», в попередні роки здійснювали видалення відходів ТОВ «Рубіжанський краситель», ВАТ «Лисичанський завод гумово-технічних виробів».

Номенклатура видалених на Вовчоярівському (Фугарівському) полігоні відходів налічує сотні видів. При цьому значна їх частина відноситься до I-III класів небезпеки, а полігон мінімально захищає довкілля від негативного впливу відходів.

Не менш сумною є ситуація, що склалася в області при поводженні з твердими побутовими відходами (ТПВ). Щороку в області накопичується понад 637 тис. м³ ТПВ. На сьогоднішній день в області не існує сміттесортувальних чи сміттєпереробних заводів, не забезпечено широке впровадження роздільного збору ТПВ, тому всі відходи без офіційного сортування захоронюються на полігонах/звалищах, забруднюючі компоненти довкілля. Враховуючи середній морфологічний склад побутових відходів, час їх біологічного розкладу займає сотні років. Тобто, при збереженні існуючої моделі поводження з відходами, площі полігонів та обсяги накопичених ТПВ будуть тільки зростати.

Якщо у містах області полігони ТПВ експлуатують комунальні підприємства, які при захороненні відходів дотримуються відповідної технології, то у сільській місцевості система централізованого збору і захоронення відходів майже відсутня. Це призводить до утворення великої кількості несанкціонованих сміттєзвалищ, які є джерелами забруднення ґрунтів, поверхневих та підземних вод та повітря.

Окрему проблему становлять відходи добування кам'яного вугілля – породні відвали шахт. Тільки на підконтрольній, до 24.02.2022, уряду частині території області було розташовано 44 породні відвали (36 – закриті), що займають загальну площу у сотні гектарів, тим самим виводячи ці землі з господарського використання. Крім того, такі відвали можуть бути палаючими, тобто такими, що мають осередки горіння, в результаті чого виникає забруднення атмосферного повітря продуктами згоряння та пилом.

Зважаючи на свою виключну небезпечність, особливу групу відходів становлять непридатні та заборонені до використання хімічні засоби захисту рослин (далі – ХЗЗР) (пестициди й отрутохімікати), які не можна використовувати за прямим призначенням внаслідок втрати корисних властивостей, закінчення терміну придатності, заборони до застосування, втрати маркування чи змішування.

Поводження з такими відходами залишається складною проблемою, оскільки на території України відсутні ефективні технології їх знищення чи переробки. Одним із запропонованих способів локалізації негативного впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я населення є збереження ХЗЗР в герметичних контейнерах. Даний спосіб було запроваджено в 2008 році в Біловодському районі, що забезпечує екологічно безпечне довгострокове збереження ХЗЗР до 50 і більше років. Два сховища на території колишнього Попаснянського району, в якому зберігаються 5,48 т ХЗЗР, знаходяться у незадовільному стані та не виключають потрапляння ХЗЗР до навколишнього природного середовища.

5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються Програми, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки Програми.

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» (№ 1264-ХІІ від 25.06.91) визначено статтею 20⁴, що до компетенції обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері охорони навколишнього природного середовища належить:

а) забезпечення реалізації державної політики у сфері заповідної справи, формування, збереження та використання екологічної мережі, здійснення управління та регулювання у сфері охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України на відповідній території;

б) участь у проведенні моніторингу стану навколишнього природного середовища;

г) реалізація повноважень у сфері оцінки впливу на довкілля відповідно до законодавства про оцінку впливу на довкілля;

г) затвердження за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, для підприємств, установ і організацій лімітів використання природних ресурсів (крім природних ресурсів загальнодержавного значення), скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище (крім скидів, що призводять до забруднення природних ресурсів загальнодержавного значення, навколишнього природного середовища за межами відповідної території);

д) видача дозволів на викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, спеціальне використання природних ресурсів відповідно до законодавства;

д¹) реалізація повноважень у сфері стратегічної екологічної оцінки відповідно до законодавства про стратегічну екологічну оцінку;

е) вирішення інших питань у сфері охорони навколишнього природного середовища відповідно до закону.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (№ 2697-VIII від 28.02.2019). Закон передбачає інтегрування екологічних вимог під час розроблення і затвердження документів державного планування, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку.

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (№ 562-VIII від 01.07.2015), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Проведення СЕО регламентується Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку» (№ 2354-VIII від 20.03.2018).

Юридичні засади поводження з водними ресурсами визначаються Водним кодексом України (№ 214/95-ВР від 06.06.95) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для забезпечення збереження, збалансованого й науково обґрунтованого використання та відновлення водних ресурсів, захисту водних ресурсів від забруднення, зараження й виснаження, запобігання та пом'якшення негативного впливу, покращення екологічного стану водних об'єктів і захисту прав водокористувачів.

Основне чинне екологічне законодавство та норми у сфері користування водними ресурсами:

постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 № 321 «Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування та

внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1992 р. № 459»;

постанова Кабінету Міністрів України від 11.09.1996 №1100 «Про затвердження Порядку розроблення нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та перелік забруднюючих речовин, скидання яких у водні об'єкти нормується»;

Державні санітарні норми та правила «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною», затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 12.05.2010 № 400ДСанПіН 2.2.4-171-10;

постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.1998 № 2024 «Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів»;

правове й інституційне регулювання та ключові екологічні вимоги у сфері охорони атмосферного повітря визначаються в Законі України «Про охорону атмосферного повітря» (2707-XII від 16.10.92).

Основне чинне законодавство та норми у сфері захисту атмосферного повітря:

постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 № 302 «Про затвердження Порядку проведення та оплати робіт, пов'язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку підприємств, установ, організацій та громадян – підприємців, які отримали такі дозволи»;

наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 10.02.1995 № 7 затверджено інструкцію про зміст та порядок складання звіту проведення інвентаризації викидів забруднюючих речовин на підприємстві;

наказ Міністерства охорони здоров'я України від 14.01.2020 № 52 затверджено гігієнічні регламенти допустимого вмісту хімічних і біологічних речовин в атмосферному повітрі населених місць;

наказ Мінприроди України від 09.03.2006 № 108 «Про затвердження Інструкції про загальні вимоги до оформлення документів, у яких обґрунтовуються обсяги викидів, для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами для підприємств, установ, організацій та громадян – підприємців»;

наказ Мінприроди України від 27.06.2006 № 309 «Про затвердження нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин із стаціонарних джерел»;

постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 2023 №58 «Про затвердження Порядку подання та розміщення звіту суб'єкта господарювання про дотримання умов дозволу на викиди та виконання заходів щодо здійснення контролю за дотриманням установлених гранично допустимих викидів забруднюючих речовин»;

постанова Кабінету Міністрів України від 28 березня 2023 р. № 272 «Про затвердження Порядку запровадження обов'язкових автоматизованих систем контролю викидів забруднюючих речовин».

Правові засади у сфері поводження з відходами забезпечуються Законом України «Про відходи» (№ 187/98-ВР від 05.03.1998) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для регулювання діяльності з метою уникнення чи мінімізації утворення відходів, зберігання й поводження з ними, запобігання та зменшення негативних наслідків для довкілля і здоров'я людини від утворення, зберігання та поводження з відходами.

В Україні сформовано інвестиційне законодавство, в якому, зокрема, значна увага приділяється необхідності дотримання екологічних норм в процесі інвестиційної діяльності. Так Законом України «Про інвестиційну діяльність» (№ 1560-XII від 18.09.1991) встановлюється заборона інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України (ст. 4). У разі порушення екологічних, санітарно-гігієнічних та архітектурних норм державний орган може прийняти рішення про зупинення або припинення інвестиційної діяльності.

6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності - 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків.

На підставі оцінювання ймовірних впливів на компоненти довкілля (атмосферне повітря, водні та земельні ресурси, ґрунти, кліматичні фактори та рівні шумового, теплового, вібраційного забруднення та здоров'я населення) сукупний вплив від реалізації Програми є несуттєвим та екологічно допустимим. Оцінювання проводиться у даному випадку у часовій перспективі та у порівнянні з нульовою альтернативою. Використовується якісна характеристика у зв'язку з відсутністю у відкритому доступі достатніх масивів даних. Виконання заходів Програми, які спрямовані на виконання екологічних цілей, передбачають модернізацію вугледобувної галузі, покращення енергопостачання та розвиток альтернативної енергетики, створення системи поводження з твердими побутовими відходами, раціональне використання водних ресурсів, зменшення забруднення навколишнього середовища стічними водами, створення системи спостереження за станом навколишнього середовища, охорони та розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду на середньостроковий період (4 роки), буде мати незначний вплив на стан довкілля, який обумовлений впливом існуючих незмінних факторів. Виконання заходів Програми не буде мати негативного впливу на рівень забруднення довкілля та буде сприяти його зменшенню, що є важливим індикатором регіонального розвитку. Довгостроковий

період не розглядається, оскільки термін виконання Програми складає 4 роки. У порівнянні з нульовою альтернативою вплив на довкілля оцінюється як незначний, оскільки, як зазначалося вище буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Програми

Таблиця 6.1.

№ з/п	Ймовірні наслідки	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
		так	ймовірно	ні	
1	2	3	4	5	6
Повітря					
1.	Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел			•	+
2.	Погіршення якості атмосферного повітря			•	
3.	Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату			•	
Водні ресурси					
4.	Збільшення обсягів скидів у поверхневі води			•	+
5.	Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти			•	
6.	Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод			•	+
7.	Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)			•	
8.	Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)			•	
9.	Забруднення підземних водоносних горизонтів			•	
Відходи					
10.	Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів			•	
11.	Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки			•	
12.	Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки			•	
13.	Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами			•	
Земельні ресурси					
14.	Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару			•	
15.	Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів			•	
16.	Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель			•	

1	2	3	4	5	6
17.	Виникнення конфліктів між ухваленими завданнями Плану заходів та цілями місцевих громад			•	
Біорізноманіття та рекреаційні зони					
18.	Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)			•	
19.	Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві			•	
20.	Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин			•	
21.	Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини			•	
22.	Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)			•	
Населення та інфраструктура					
23.	Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі			•	
24.	Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему, зміни в структурі транспортних потоків			•	
25.	Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень			•	
26.	Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги			•	
27.	Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей			•	
Екологічне управління та моніторинг					
28.	Погіршення екологічного моніторингу			•	
29.	Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва			•	
Інше					
30.	Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів			•	

В процесі стратегічної екологічної оцінки був здійснений аналіз впливу реалізації завдань проекту Програми як на окремі компоненти навколишнього природного середовища, так і сукупний вплив на природні процеси та комплекси. Значного негативного впливу під час здійснення планованої діяльності на довкілля та здоров'я населення не передбачається.

На основі оцінок, представлених в таблиці 6.1, можна зробити такі висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми:

вплив на атмосферне повітря – негативні наслідки відсутні. Пом'якшення існуючої ситуації буде досягнуто за рахунок зниження викидів в атмосферне повітря після заходів з модернізації провідних підприємств області, реконструкції очисних споруд;

вплив на водні ресурси – позитивний вплив, а саме: відновлення надійної роботи системи централізованого водовідведення та водоочищення і, як наслідок, зниження забруднення водних об'єктів на території області неочищеними стічними водами;

відходи – програма передбачає виконання заходів, реалізація яких призведе до більш раціонального поводження з відходами;

вплив на земельні ресурси – негативні наслідки відсутні, внаслідок реалізації Програми не передбачається змін у топографії або в характеристиках рельєфу, поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози;

вплив на біорізноманіття та рекреаційні зони – негативні наслідки відсутні;

вплив на території та об'єкти Смарагдової мережі – наслідки відсутні;

вплив на об'єкти природно-заповідного фонду та екомережі – наслідки відсутні;

вплив на клімат – пом'якшення існуючої ситуації за рахунок зниження викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря;

вплив на населення та інфраструктура – негативні наслідки відсутні, негативний вплив на стан здоров'я чи захворюваність населення не очікується;

екологічне управління, моніторинг – Програма не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки.

Кумулятивний вплив. Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

Синергічний вплив. Сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії 2-х або більше факторів, їх дія суттєво переважає дію кожного окремо компоненту – відсутні.

Коротко-, середньо- та довгострокові (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності – 50-100 років) наслідки – негативні наслідки від реалізації Програми – відсутні.

Постійні і тимчасові, позитивні і негативних наслідки – негативні наслідки постійного і тимчасового характеру від реалізації заходів Програми – відсутні. Позитивні наслідки зазначені вище окремо для компонентів навколишнього, соціального та культурного середовища області.

Таким чином, реалізація Програми не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля. Разом з тим, реалізація багатьох завдань

Програми має призвести до покращення екологічної ситуації, наскільки це можливо в умовах тривалих активних бойових дій в регіоні.

Затвердження Програми, зважаючи на комплексність рішень, що обумовлюється необхідністю збалансованого розвитку екологічної складової, а також наукові дослідження у цій галузі у короткостроковий період буде мати незначний вплив на стан довкілля, який буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

Реалізація завдань Програми буде мати позитивний вплив на рівень здоров'я населення, тобто сприятиме зниженню рівня захворюваності населення, що є важливим індикатором регіонального розвитку на середньостроковий та довгостроковий період. У разі продовження розпочатої роботи вплив не буде відрізнятися від короткострокового.

У порівнянні з нульовою альтернативою вплив на довкілля оцінюється як незначний, оскільки як зазначалося вище буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

Також слід зазначити, що від початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, на території Луганської області пошкоджена та зруйнована значна кількість об'єктів критичної та соціальної інфраструктури. Наразі оцінка зруйнованих цивільних, промислових та інфраструктурних об'єктів не можлива, оскільки на сьогодні майже вся територія області тимчасово окупована. Крім того, значна кількість внутрішньо переміщених осіб призвела до суттєвих змін у демографічній ситуації.

Після закінчення бойових дій та деокупації території області, для громад актуальним буде питання швидкого відновлення об'єктів критичної інфраструктури через відбудову зруйнованих, забезпечення безпечного повернення населення та подальший розвиток у нових умовах.

Враховуючи зазначене, після завершення бойових дій до завдань Програми, у разі необхідності, можуть бути внесені зміни, з урахуванням першочерговості заходів з відновлення регіону.

7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми.

Під час проведення аналізу ймовірних негативних наслідків для довкілля від реалізації Програми було виявлено ряд завдань, виконання яких потребує серйозної уваги, недопущення негативного впливу на довкілля та здоров'я населення внаслідок реалізації Програми.

Таблиця 7.1.

Завдання	Механізм реалізації завдання	Очікуваний результат реалізації
Створення системи поводження з твердими побутовими відходами	сприяння обстеженню об'єктів поводження з відходами, визначення шкоди та збитків підприємств, сприяння проведенню ремонтно-відновлювальних робіт на об'єктах	створення сучасної системи поводження з твердими побутовими відходами, зменшення обсягів захоронення відходів, зменшення кількості викидів парникових газів
Сприяння раціональному використанню водних ресурсів та зменшення забруднення природного середовища скидами стічних вод	розроблення регіональної програми у сфері питної води, водопостачання та водовідведення, організація та контроль за реалізацією її заходів	побудова та модернізація об'єктів водопровідно-каналізаційного господарства та, як наслідок, збереження водних ресурсів, підвищення якості питної води, поліпшення екологічного стану навколишнього природного середовища
Створення системи спостережень за забрудненням навколишнього природного середовища відповідно до вимог Директив ЄС	відновлення існуючої та розбудова державної мережі спостережень за станом атмосферного повітря	забезпечення інформування громадськості, органів місцевої влади та місцевого самоврядування про екологічний стан важливих осередків довкілля сучасними технічними засобами, підвищення рівня інформаційного забезпечення процедури обґрунтування та ефективності прийняття управлінських рішень в галузі охорони довкілля та екологічно-безпечного природокористування в області, своєчасне реагування та попередження виникнення екологічних загроз
Сприяння енергоефективності та розвитку альтернативної енергетики	розроблення регіональної програми модернізації систем теплопостачання, організація та контроль за реалізацією її заходів	забезпечення сталого та якісного теплопостачання населених пунктів, підвищення технологічного рівня виробництва теплової енергії, зміна структури споживання первинних енергетичних ресурсів за рахунок використання місцевих і вторинних енергетичних ресурсів, зменшення шкідливого впливу на довкілля від діяльності підприємств теплокомуненерго
Сприяння охороні та розширенню мережі територій та об'єктів природно-	підготовка і подання клопотань про організацію чи оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду;	розширення територій природно-заповідного фонду шляхом оголошення нових територій та об'єктів природно-заповідного

Завдання	Механізм реалізації завдання	Очікуваний результат реалізації
заповідного фонду місцевого значення	погодження з власниками та первинними користувачами природних ресурсів у межах територій, рекомендованих для заповідання; розробка проектів створення; прийняття рішень про створення чи оголошення територій, об'єктів природно-заповідного фонду та їх охоронних зон; розробка Положень та Охоронних зобов'язань	фонду
Впровадження заходів із запобігання зміні клімату та адаптації до неї	розроблення регіональної стратегії адаптації до зміни клімату	здійснення оцінок ризиків та вразливості суспільно-економічних секторів та природних компонентів до наслідків зміни клімату та формування пріоритетних заходів з адаптації, а також підвищення рівня обізнаності населення щодо екологічних проблем та наслідків зміни клімату
Створення безпечних умов для проживання та пересування територією області з урахуванням гендерно-орієнтованого підходу	очищення територій населених пунктів області від вибухонебезпечних предметів	підвищення рівня безпеки населення і захищеності територій від наслідків надзвичайних ситуацій пов'язаних із збройної агресії Російської Федерації проти України

При цьому слід зауважити, що питання визначення обсягів фінансування на реалізацію завдань, будуть розглядатися після деокупації тимчасово окупованої території та за результатами актів обстеження зруйнованих об'єктів.

8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки).

Вирішення проблеми значного погіршення властивостей природних об'єктів, можливе за двома альтернативними сценаріями:

впровадження природоохоронних заходів в рамках програм районів, міст, громад області;

впровадження природоохоронних заходів в рамках реалізації обласної Програми економічного і соціального розвитку.

Перший альтернативний варіант відображає поточну ситуацію з впровадження природоохоронних заходів на окремих територіях та не може комплексно вирішити проблему екологічного стану в області. Через обмеженість коштів міста і райони області не мають можливості передбачити в місцевих програмах реалізацію ефективних природоохоронних заходів. Крім цього, відсутня можливість залучення цільових коштів з державного та обласного бюджетів, а також координація дій виконавців таких заходів, що не дозволяє забезпечити ефективне використання наявних ресурсів. Отже, цей варіант не є оптимальним.

Другий альтернативний варіант передбачає впровадження природоохоронних заходів в рамках реалізації обласної Програми, що дозволяє усунути недоліки першого варіанту. Головними перевагами зазначеного варіанту є:

- виділення пріоритетних напрямів з охорони навколишнього природного середовища;

- комбінація ресурсів за джерелами фінансування (зменшення навантаження на бюджети різних рівнів і більш ефективне використання коштів);

- зацікавлення суб'єктів господарювання в економічно ефективному вирішенні екологічних проблем;

- впровадження сучасних технологій, направлених на раціональне використання природних ресурсів;

- координація та контроль за діями виконавців Програми.

Реалізація даного варіанту дозволить значно покращити екологічну ситуацію області, призведе до більш раціонального використання та відтворення природних ресурсів, забезпечить екологічну безпеку та знизить рівень ризику виникнення надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру. Таким чином, зазначений варіант є оптимальним. Він надає можливість формувати та виконувати конкретні природоохоронні заходи, що спрямовані на усунення та обмеження дій шкідливих для навколишнього природного середовища чинників.

9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

На підставі проведеного аналізу зроблено висновок, що Програма відповідає державним та регіональним стратегічним документам, реалізація завдань та заходів Програми не справить значного негативного впливу на стан довкілля та здоров'я населення.

Згідно статті 17 розділу 5 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» замовник здійснює моніторинг наслідків виконання документу державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, один раз на рік оприлюднює його результати на своєму офіційному вебсайті у мережі Інтернет, вносить до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки та у разі виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних

наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, вживає заходів для їх усунення.

Моніторинг базується на розгляді обмеженої кількості відібраних показників (індикаторів) за кожним зі стратегічних напрямів і аналізі досягнення запланованих результатів. Для моніторингу наслідків реалізації Програми для довкілля застосовуються екологічні індикатори, особливо ті, для яких є моніторингові дані.

Враховуючи те, що відповідно до положень Закону України від 03 березня 2022 року № 2115-XI «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» органи державної статистики призупинили оприлюднення статистичної інформації, за деяким винятком та ускладненість проведення аналізу ситуації в зоні конфлікту у зв'язку із тимчасовою окупацією майже всієї території області пропонується здійснення моніторингу виконання Програми за даними щодо:

1) середньорічних концентрацій забруднюючих речовин по містах області, де Луганський обласний центр гідрометеорології здійснює дослідження стану атмосферного повітря для основних забруднювачів у порівнянні до затверджених рівнів ГДК у атмосферному повітрі населених місць;

2) державного моніторингу поверхневих вод в Луганській області на відповідність затвердженим ГДК в поверхневих водах на території області для головних забруднювачів поверхневих вод, що здійснюється Сіверсько-Донецьким басейновим управлінням водних ресурсів.

У разі відсутності даних щодо зазначених показників, внаслідок ведення тривалих бойових дій на території області, пропонується, як альтернативний варіант, використати статистичні дані щодо стану атмосферного повітря та водних ресурсів на території області.

Індикатори для моніторингу виконання Програми

Таблиця 9.1.

№ з/п	Індикатор	Періодичність
1.	Атмосферне повітря: Базовий показник – рівні ГДК, затверджені відповідно чинного законодавства	Один раз на рік
2.	Поверхневі води: Базовий показник – рівні ГДК, затверджені відповідно чинного законодавства	Один раз на рік
3.	Кількість звернень до закладів охорони здоров'я	Один раз на рік
4.	Виписка електронних рецептів на лікарські засоби	Один раз на рік

Здійснення моніторингу впливів, у тому числі на здоров'я населення за визначеними показниками з веденням щорічної звітності, дозволить виявляти

недоліки і порушення, що можуть негативно впливати на комфортність проживання, визначити необхідні заходи по їх усуненню, а також проводити інформування громадськості про поточні ускладнення та прогнози терміни їх усунення.

При здійсненні моніторингу основну увагу належить приділяти заходам передбаченим в сфері охорони навколишнього природного середовища. Виконання низки планувальних заходів, визначених в Програмі є обов'язковою умовою для досягнення стійкості природного середовища до антропогенних навантажень та забезпечення сприятливих санітарно-гігієнічних умов життєдіяльності населення.

10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (за наявності).

Транскордонні наслідки виконання Програми відсутні, оскільки її виконання не матиме наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, сусідніх держав.

11. Резюме нетехнічного характеру

Під час підготовки звіту стратегічної екологічної оцінки визначено доцільність і прийнятність планової діяльності і обґрунтування економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів щодо забезпечення безпеки навколишнього середовища.

В ході проведення СЕО проведено оцінку факторів ризику і потенційного впливу на стан довкілля, враховано екологічні завдання місцевого рівня в інтересах ефективного та стабільного соціально-економічного розвитку Луганської області та підвищення якості життя населення.

Програмою економічного і соціального розвитку Луганської області на 2024-2027 роки передбачено виконання таких стратегічних цілей:

1. Економічне зростання регіону: конкурентоспроможність, смарт-спеціалізація, сприятливе бізнес-середовище;
2. Відновлення критичної інфраструктури регіону;
3. Ефективне управління, орієнтоване на людину;
4. Безпека, національна ідентичність та цілісний інформаційний простір.

Заходи Програми відповідають стратегічним цілям державної екологічної політики, визначеним Законом України від 28.02.2019 № 2697 «Про основні засади (Стратегію) державної екологічної політики на період до 2030 року».

Реалізація Програми не повинна призвести до появи нових негативних наслідків для довкілля, якщо під час її реалізації будуть належним чином враховані природоохоронні вимоги.

Виконання заходів Програми з великою мірою ймовірності не призведе до виникнення нових негативних впливів на довкілля, у т. ч. на здоров'я населення.

У даному Звіті враховані пропозиції, отримані протягом громадського обговорення «Заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки».

Реалізація Програми за умови дотримання екологічних та нормативних вимог має сприяти зменшенню антропогенного навантаження на довкілля. Поєднання зусиль, спрямованих на виконання та дотримання умов програми із зусиллями, спрямованими на пом'якшення несприятливого впливу на довкілля, забезпечуватиме підвищення рівня добробуту, здоров'я населення Луганської області та досягнення вищих стандартів життя.

З огляду на зазначене можна стверджувати, що в цілому розроблення проєкту Програми проведено з урахуванням ймовірних впливів на довкілля та з прагненням їх мінімізації.

Перелік виконавців звіту про стратегічну екологічну оцінку

Посада	Власне ім'я, прізвище	Підпис
В. о. директора Департаменту економічного розвитку та зовнішньоекономічної діяльності Луганської обласної державної адміністрації	Людмила Ахтирська	
Заступник начальника управління – начальник відділу економічного розвитку управління економічного розвитку та зовнішньоекономічної діяльності Департаменту економічного розвитку та зовнішньоекономічної діяльності Луганської обласної державної адміністрації	Ганна Долинська	